

Adrianna Wączek¹

ZASADA BEZPOŚREDNIOŚCI W POSTĘPOWANIU
ODWOŁAWCZYM NA TLE ART. 452 K.P.K.
Z PERSPEKTYWY HISTORYCZNEJ

Wprowadzenie

Zasada bezpośredniości stanowi jedną z naczelnych zasad procesu karnego. W ścisłym związku z nią pozostaje bowiem zasada prawdy materialnej, której istota wyraża się poprzez adresowany do organu procesowego nakaz wydania rozstrzygnięcia opartego na ustaleniach faktycznych odpowiadających prawdzie².

W piśmiennictwie odnośnie kierunku interpretacji zasady bezpośredniości, wskazuje się na trzy dyrektywy³. Wedle pierwszej z nich, sąd opiera swoje ustalenia na dowodach przeprowadzonych na rozprawie. Ma to służyć w szczególności urealnieniu prawa stron do aktywnego uczestnictwa w postępowaniu dowodowym⁴. Wedle drugiej dyrektywy, dowody powinny być przeprowadzone bezpośrednio przed sądem orzekającym w danej sprawie. Biorąc za cel budowę ustaleń faktycznych, mających stanowić podstawę rozstrzygnięcia oraz właściwą ocenę przeprowadzonych dowodów, dyrektywa ta ma priorytetowe znaczenie. Bezpośrednie

¹ Mgr Adrianna Wączek, aplikantka adwokacka, Izba Adwokacka w Opolu, adres e-mail: asobecka.92@o2.pl

² W literaturze zasadę prawdy materialnej określa się także mianem „zasady prawdy obiektywnej”, zob. K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 104. Odnośnie związku zasady bezpośredniości z zasadą prawdy materialnej zob. M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955, s. 100 i n.

³ K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 108.

⁴ *Ibidem*. Zob. także M. Jeż-Ludwichowska, M. Klubińska, *Zasada bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym w świetle nowelizacji k.p.k. z 27 września 2013 R.*, w: *Środki zaskarżenia po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, red. A. Lach, Toruń 2015, s. 22.

dowodzenie przez sąd orzekający umożliwił bowiem czynienie wrażeń znajdujących odzwierciedlenie w ocenie zgromadzonego materiału dowodowego⁵. Wedle trzeciej dyrektywy, sąd orzekający powinien w pierwszej kolejności korzystać z tzw. dowodów pierwotnych, nie eliminując całkowicie dowodów pochodnych. Wobec powyższego, wskazać należy na wypowiedziany w doktrynie pogląd, wedle którego „dowód pierwotny stwarza lepsze warunki poznania prawdy, gdyż istnieje mniejsze niebezpieczeństwo zniekształceń, które pojawiają się zarówno przy spostrzeganiu, zapamiętywaniu jak i odtwarzaniu w zeznaniach uprzednio poczynionych spostrzeżeń”⁶.

Z powyższych rozważań wynika, iż bezpośrednio zetknięcie się przez organ procesowy z dowodem ma zasadnicze znaczenie dla budowy prawidłowej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, co podkreśla wspomniany już związek zasady bezpośredniości z zasadą prawdy materialnej, czyniąc go nierozzerwalnym.

W doktrynie wskazuje się, iż zasada bezpośredniości stanowi zasadę nieskodyfikowaną, tj. taką, której nie sformułowano w żadnym osobnym przepisie, lecz obowiązuje w oparciu o swoistą syntezę wyinterpretowaną z odpowiedniej grupy przepisów⁷.

Skoro tak, to w związku z tym, iż zasada bezpośredniości stanowi zasadę ściśle procesową, integralnie związaną z aspektem dowodowym, określenie zakresu jej obowiązywania w postępowaniu odwoławczym powinno nastąpić przez pryzmat wykładni art. 452 k.p.k.⁸ Jest to bowiem fundamentalny przepis, który reguluje kwestie dopuszczalności prowadzenia postępowania dowodowego przez sąd II instancji. Podkreślając jego związek z zagadnieniem dotyczącym zasady bezpośredniości, należy wskazać, iż przepis ten pozwala określić zakres realizowania rzeczonyj zasady w instancji odwoławczej.

⁵ Por. S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 79.

⁶ K. Marszał, *op. cit.*, s. 109. Zob. także M. Cieślak, *Polska procedura karna*, wyd. 3, Warszawa 1984, s. 330 i n. Por. także H. Paluszkiwicz, w: *System Prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego. Tom III*, red. P. Hofmański, LexisNexis, s. 1010–1011.

⁷ K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 59; H. Paluszkiwicz, *O zasadzie bezpośredniości w perspektywie zmian Kodeksu postępowania karnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2012, rok LXXIV, z. 2, s. 48.

⁸ Wprawdzie aktualnie obowiązuje tylko przepis art. 452 § 2 k.p.k., jednak historyczne ujęcie § 1 art. 452 k.p.k. stanowi tło rozważań na temat aktualnie istniejącego modelu postępowania odwoławczego.

1. Zasada bezpośredniości w kontekście rozważań na temat modelu postępowania odwoławczego. Rozważania w ujęciu historycznym

Zakres obowiązywania zasady bezpośredniości w postępowaniu przed sądem II instancji jest związany z aktualnie istniejącym modelem postępowania odwoławczego. Model ten kształtuje się w oparciu o obowiązujące granice dopuszczalnego dowodzenia w instancji odwoławczej. W doktrynie podkreśla się, że to zakres dopuszczalnego dowodzenia decyduje o modelu, nie zaś model o zakresie dowodzenia⁹. Zważywszy na ten pogląd, wyznaczenie granic dopuszczalności dowodzenia w postępowaniu drugoinstancyjnym, w świetle rozważań na temat zasady bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym, pozostaje prawnie relewantne.

Dlatego też, wykładnia art. 452 k.p.k. w kontekście omawianego zagadnienia jest niezbędna. Przepis ten wyznacza bowiem, jak już zostało zaakcentowane na wstępie, granice dopuszczalności postępowania dowodowego przed sądem II instancji.

Co więcej, analiza normy prawnej płynącej z treści powołanego przepisu powinna zostać dokonana z uwzględnieniem wątku historycznego. Przyczyni się to w znacznym stopniu nie tylko do ustalenia aktualnego zakresu realizacji zasady bezpośredniości przed sądem II instancji, ale także wykazany zostanie charakter zmian dokonanych w zakresie modelu postępowania odwoławczego.

Punktem wyjścia do dalszych rozważań będzie zatem przedstawienie aktualnie istniejącego modelu postępowania odwoławczego w aspekcie prawnoporównawczym, poprzez uwzględnienie treści normatywnej poszczególnych przepisów prawnych obowiązujących także na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1928 r.¹⁰ oraz Kodeksu postępowania karnego z 1969 r.¹¹

⁹ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Dowodzenie w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym – kwestie modelowe*, w: *Funkcje procesu karnego. Księga Jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 468. Zob. także D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym. Analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2013, s. 254. Z. Kwiatkowski, *Evidentiary proceedings before an appellate court in the Polish criminal trial*, "Ius Novum" 2016, nr 2, s. 112.

¹⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1928 nr 33, poz. 313).

¹¹ Ustawa Kodeks postępowania karnego z dnia 19 kwietnia 1969 r. (Dz.U. 1969 nr 13, poz. 96).

W ujęciu ogólnym zakres postępowania dowodowego wyznaczają czynności procesowe ukierunkowane na ukształtowanie podstawy faktycznej stanowiącej fundament rozstrzygnięcia¹². Zakres ten podlega ograniczeniom w oparciu o kryterium przydatności dowodu dla rozstrzygnięcia kwestii prawnych, mających znaczenie dla treści orzeczenia mającego zapasć w sprawie¹³. O ile powyższe ujęcie znajduje w pełni zastosowanie w postępowaniu przed sądem I instancji, o tyle w postępowaniu odwoławczym podlega modyfikacji w oparciu o odmienną od sądu *a quo* rolę sądu odwoławczego. Zważywszy na fakt, iż polski system karnoprosesowy determinuje zasada skargowości, na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego zakres dowodzenia jest związany z zakresem skargi oskarżyciela¹⁴. W nauce prawa karnego procesowego wskazuje się na dość dużą swobodę w wyborze źródeł dowodowych, środków dowodowych czy też odnośnie oceny dowodów przeprowadzonych w postępowaniu przed sądem I instancji¹⁵. W postępowaniu odwoławczym czynności te limitowane są zakresem rozpoznania sprawy, gdyż w myśl art. 433 § 1 k.p.k.: „Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeżeli w środku odwoławczym zostały wskazane zarzuty stawiane rozstrzygnięciu – również w granicach podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1–3, a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455”¹⁶. W związku z zawartą w cytowanym przepisie normą, należy w pełni podzielić pogląd prezentowany w piśmiennictwie¹⁷, w myśl którego dla rozstrzygnięcia mającego zapasć w postępowaniu drugoinstancyjnym znaczenie mają tylko te dowody, które zostały powołane dla wykazania okoliczności nierozzerwalnie związanych z zarzutami odwoławczymi¹⁸, lub które wiążą się z kwestiami podlegającymi rozpoznaniu

¹² A. Gaberle, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004, s. 353.

¹³ *Ibidem*. Por. z art. 170 k.p.k. w brzmieniu Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

¹⁴ P. Hofmański, S. Zabłocki, *op. cit.*, s. 468.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ M. Klejnowska, *Dowodzenie co do meritum w sprawie karnej w postępowaniu apelacyjnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, rok LXIX, z. 1, s. 107.

¹⁷ S. Steinborn, *Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, z. 1–2, s. 154. Por. także S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w kodeksie postępowania karnego po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2003, s. 371.

¹⁸ Por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2006 r., II KK 284/05, Legalis nr 120029. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2002 r., IV KKN 253/99, Lex

przez sąd odwoławczy z urzędu. Niemniej należy zgodzić się ze stanowiskiem P. Hofmańskiego oraz S. Zabłockiego, wedle którego „w procesie karnym, na każdym jego etapie, dowodzenie ma rację bytu tylko o tyle, o ile rezultat tego dowodzenia jest relewantny z punktu widzenia rozstrzygnięcia, jakie w tym postępowaniu ma (czy może) zapisać”¹⁹.

Na tle powyższych rozważań, należy zastanowić się nad rolą sądu odwoławczego i jej związkiem z realizacją przez ten sąd zasady bezpośredniości w aspekcie dowodowym.

W Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. priorytetowe znaczenie, z punktu widzenia problematyki związanej z zakresem dopuszczalnego dowodzenia w instancji odwoławczej, a co za tym idzie związanej z realizacją zasady bezpośredniości ściśle powiązanej z przedmiotowym zakresem, miał art. 402²⁰. W myśl § 1 rzeczonego przepisu sąd odwoławczy nie mógł przeprowadzać postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”. Wątpliwości interpretacyjne mogły pojawiać się w odniesieniu do użytego przez ustawodawcę sformułowania „istota sprawy” w zakresie dowodzenia przez sąd *ad quem*. Z uwagi na ich aktualizację na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1997 r., rozważania w tym przedmiocie zostaną poczynione w dalszej części artykułu.

Wyjątek od zasady, wyrażonej w art. 402 § 1 Kodeksu postępowania karnego z 1969 r., przewidywał wówczas § 2 i 3²¹ tego przepisu. Za zasadniczą należy uznać treść normatywną § 2, w świetle którego sąd odwoławczy miał możliwość przeprowadzenia na rozprawie dowodu w sposób bezpośredni. Uprawnienie to podlegało jednakże ograniczeniom. Skorzysanie z niego było wszakże uzależnione od łącznego spełnienia przesłanek przewidzianych treścią tego przepisu. Po pierwsze, bezpośrednie dowodzenie przez sąd odwoławczy musiało służyć uzupełnieniu przewodu sądowego. Po drugie, przeprowadzenie przez sąd odwoławczy dowodu bezpośrednio na rozprawie było dopuszczalne tylko wówczas, jeżeli

Nr 56831. Odnośnie postępowania dowodowego ukierunkowanego na sprawdzenie zasadności zarzutu zob. także A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Warszawa 2010, s. 79.

¹⁹ P. Hofmański, S. Zabłocki, *op. cit.*, s. 469.

²⁰ Ustawa Kodeks postępowania karnego z dnia 19 kwietnia 1969 r. (Dz.U. 1969 nr 13, poz. 96).

²¹ W myśl art. 402 § 3 „W postępowaniu odwoławczym sąd apelacyjny może sam przeprowadzić dowód z dokumentu oraz z opinii instytutu, zakładu, instytucji lub biegłego. Przeprowadzenie innych dowodów następuje według art. 342 i 343, które stosuje się odpowiednio”.

miało przyczynić się to do przyspieszenia postępowania. Po trzecie, nie zachodziła konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości lub w znacznej części. Sąd mógł wówczas przed rozprawą wydać postanowienie o dopuszczeniu dowodu²².

Tak skonstruowany, na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego, przepis pozwala na wysnucie wniosku, że o ile w odniesieniu do zakazu przeprowadzania postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, co do zasady, bezpośrednie dowodzenie było wyłączone, o tyle wyjątek przewidziany w § 2 art. 402 Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. dopuszczał możliwość realizacji zasady bezpośredniości w aspekcie dowodowym w ograniczonym zakresie, uwarunkowanym kumulatywnym spełnieniem przesłanek przewidzianych w tym przepisie. Przepis ten otwierał bowiem sądowi odwoławczemu drogę do przeprowadzenia dowodów w sposób bezpośredni²³. Z kolei użycie przez ustawodawcę na gruncie tego przepisu sformułowania „jeżeli przyczyni się to do przyspieszenia postępowania” sugeruje przyjąć, iż bezpośrednie dowodzenie przez sąd odwoławczy było determinowane postulatem szybkości postępowania. W nauce prawa karnego procesowego zwracano uwagę, że warunki odstąpienia od ogólnej reguły wyrażającej zakaz przeprowadzania przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego co do „istoty sprawy” wynikały nie tylko z ekonomiki procesowej, a także, jak wynika wprost z treści omawianego przepisu, z uwagi na brak konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu w całości lub w znacznej części²⁴.

Powyższe wnioski wymagają wzbogacenia o charakterystykę modelu postępowania odwoławczego ukształtowanego w myśl przepisów Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. Zagadnienia związanego z zakresem dopuszczalnego dowodzenia w instancji odwoławczej nie można bowiem dokonać w oderwaniu od aspektu prawnoporównawczego, zestawiającego rewizyjny model postępowania odwoławczego z apelacyjnym systemem kontroli orzeczeń. Zachodzi zatem konieczność interpretacji zagadnienia przy jednoczesnym uwzględnieniu cech modelu postępowania karnego,

²² Odnośnie rodzaju dowodu, co do których istniała możliwość bezpośredniego dowodzenia zob. A. Kaftal, *Niektóre problemy środków odwoławczych w świetle projektu kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1969, nr 13/3, s. 17.

²³ Por. D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość...*, s. 257.

²⁴ H. Paluszkiewicz, w: *System Prawa karnego procesowego...*, s. 1068. T. Nowak, *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971, s. 193.

wprowadzonego przez Kodeks postępowania karnego z 1928 r.²⁵ Charakterystyka rzeczonych modeli wiąże się z omawianym zagadnieniem dotyczącym zasady bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym, mianowicie pozwala określić, w którym z modeli zasada ta jest realizowana w sposób najpełniejszy.

Model apelacyjny, obok rewizyjnego, jest jednym z klasycznych modeli postępowania odwoławczego. Jego źródłem jest Kodeks postępowania karnego z 1928 r.²⁶ Model ten zakłada konieczność ponownego przeprowadzenia postępowania dowodowego w granicach apelacji oraz możliwość dokonania oceny ustaleń faktycznych przez pryzmat dowodów przeprowadzonych w sposób bezpośredni przez sąd odwoławczy. Oznacza to, że sąd II instancji jest sądem merytorycznym, a jego kontrola w związku z wniesionym środkiem odwoławczym ukierunkowana jest nie tylko na sprawdzenie zaskarżonego orzeczenia pod względem prawnym, lecz w szczególności orzeczenie to jest weryfikowane pod kątem prawidłowości jego podstawy faktycznej²⁷. W sytuacji bowiem stwierdzenia, że sąd I instancji popełnił błąd na płaszczyźnie ustaleń faktycznych, sąd odwoławczy jest uprawniony do poczynienia własnych ustaleń i wydania na ich podstawie orzeczenia odmiennego co do istoty. Zasadniczą cechą tego modelu jest zatem brak po stronie sądu odwoławczego obowiązku przekazywania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji na wypadek stwierdzenia błędu w ustaleniach faktycznych²⁸. Jego możliwo-

²⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1928 nr 33, poz. 313).

²⁶ W szczególności należy zwrócić uwagę na art. 475 k.p.k. z 1928 r., wedle którego „Sąd odwoławczy nie może odmówić wezwania świadków i biegłych, przesłuchanych w pierwszej instancji, oraz sprowadzenia z sądu pierwszej instancji dowodów rzeczowych, jeżeli strona w apelacji bądź stawia uzasadnione zarzuty nieścisłości protokołu, bądź żąda ponownego przesłuchania na stwierdzenie okoliczności w protokole nieujawnionych, a mogących mieć wpływ na orzeczenie o winie” oraz art. 476 k.p.k. z 1928 r., cyt. „Sąd Apelacyjny, rozpoznający sprawę z powodu apelacji założonej od wyroku uniewinniającego w sprawie o przestępstwo ścigane z urzędu, jest obowiązany przeprowadzić na nowo całe postępowanie dowodowe, przyczem protokoły przesłuchania osób, przesłuchanych w pierwszej instancji, wolno odczytywać tylko w wypadkach wskazanych w art. 338 i 339”, Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1928 nr 33, poz. 313).

²⁷ Odnośnie różnic pomiędzy apelacyjnym systemem kontroli a rewizyjnym modelem postępowania odwoławczego zob. M. Siewierski, *Opracowanie rewizji w procesie karnym*, „Palestra” 1958, nr 10–11, s. 4.

²⁸ Zob. w szczególności D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość...*, s. 254 i n.

ści w zakresie podejmowania czynności dowodowych są bowiem nieograniczone²⁹. Skoro tak, to nieograniczony w tym postępowaniu jest także zakres obowiązywania zasady bezpośredniości w aspekcie dowodowym³⁰.

Istotnie odmienny rewizyjny model postępowania odwoławczego za priorytetową przyjmuje kontrolną funkcję sądu odwoławczego³¹. Wiąże się to ze znacznymi ograniczeniami na płaszczyźnie dowodowej odnośnie bezpośredniego przeprowadzania dowodów w instancji odwoławczej. Charakterystyczna dla tego modelu jest bowiem zasada, w myśl której sąd odwoławczy ma zakaz przeprowadzania postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”³². Zasada ta obowiązywała, jak już zostało zaakcentowane, na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. Podejmowanie przez sąd odwoławczy czynności dowodowych następowało w drodze wyjątku od ogólnej reguły, o której mowa powyżej³³. Idąc dalej, należy wskazać, iż model ten jest związany z tzw. zasadą rewizyjną, która w doktrynie oznacza totalną, całościową kontrolę zaskarżonego orzeczenia zarówno w aspekcie prawnym, jak i faktycznym, a co więcej, także poza granicami zaskarżenia i podniesionymi zarzutami³⁴.

Wprawdzie model rewizyjny, podobnie jak model apelacyjny, przewidywał uprawnienie sądu odwoławczego do merytorycznego orzekania, jednakże sąd ten mógł to czynić wyłącznie w oparciu o dowody zgromadzone w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Co więcej, w piśmiennic-

²⁹ Co do uwag krytycznych odnośnie modelu apelacyjnego zob. M. Klejnowska, *Model postępowania odwoławczego i nadzwyczajnoskargowego w sprawach karnych*, „Biuletyn Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego” 2010, s. 8.

³⁰ W doktrynie podkreślano, że Kodeks postępowania karnego z 1928 r. w początkach swego obowiązywania zakładał dominującą rolę zasady bezpośredniości w aspekcie dowodowym w instancji odwoławczej, co wiązało się z istniejącym wówczas trójinstancyjnym modelem postępowania karnego, przewidującego środki odwoławcze w postaci apelacji i kasacji, M. Jeż-Ludwichowska, M. Klubińska, *op. cit.*, s. 22.

³¹ Z. Kwiatkowski, *op. cit.*, s. 113. D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość...*, s. 261. Zob. także L. Hochberg, A. Murzynowski, L. Schaff, *Komentarz do Kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1959, s. 422. Model rewizyjny w polskiej procedurze karnej obowiązuje od 1949 r. Przeprowadzono wówczas tzw. wielką reformę, która u swych podstaw zakładała zerwanie z modelem apelacyjnym na rzecz rewizyjnego systemu kontroli orzeczeń, Ustawa z 27 dnia kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. nr 32, poz. 238).

³² M. Klejnowska, *Dowodzenie co do meritum...*, s. 101.

³³ Czynności dowodowe były wyłącznie limitowane co nie wiązało się z całkowitym zakazem prowadzenia postępowania dowodowego przez sąd odwoławczy, zob. T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 974.

³⁴ D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość...*, s. 257.

twie wyrażany jest także pogląd, według którego w modelu rewizyjnym wydanie orzeczenia merytorycznego jest możliwe tylko o tyle, o ile nie sprzeciwia się temu funkcja kontrolna sądu odwoławczego³⁵.

Z powyższych rozważań wynika, iż odmienne założenia w odniesieniu do czynności dowodowych leżą u podstaw modelu apelacyjnego, w ramach którego zakres realizacji zasady bezpośredniości jest bardzo szeroki.

Wobec powyższego, należy jednoznacznie stwierdzić, że o ile w modelu rewizyjnym obowiązuje zasada pośredniości, o tyle apelacyjny system kontroli orzeczeń zakłada dominującą rolę zasady bezpośredniości w zakresie przeprowadzania postępowania dowodowego w instancji odwoławczej.

Ograniczenia dowodowe leżące u podstaw modelu rewizyjnego powodowały zatem, iż zasada bezpośredniości była respektowana tylko o tyle, o ile sąd kontrolujący zaskarżone orzeczenie uchylił je i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Przedmiotowe ograniczenia były bowiem immanentnie związane z rozpoznaniem sprawy przez sąd odwoławczy w oparciu o tzw. dowodzenie swobodne, co oznaczało orzekanie na podstawie akt postępowania pierwszoinstancyjnego.

W oparciu o powyższą charakterystykę modeli postępowania odwoławczego, należy zastanowić się, z jakim aktualnie modelem postępowania odwoławczego mamy do czynienia. Podstawową kwestią jest wszakże ustalenie wpływu tego modelu na realizację zasady bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym.

Aktualnie obowiązujący art. 452 k.p.k.³⁶ stanowi normatywnie źródło granic dopuszczalnego dowodzenia w instancji odwoławczej. Przepis ten, w pierwotnej wersji, w § 1 stanowił: „Sąd odwoławczy nie może przeprowadzić postępowania dowodowego co do istoty sprawy”³⁷. Właściwa interpretacja użytego w nim sformułowania co do „istoty sprawy” odnośnie sfery dowodowej miała zasadnicze znaczenie, gdyż wedle doktryny prawa karnego procesowego postępowanie dowodowe nieodnoszące się do „istoty sprawy” nie podlegało ograniczeniom³⁸. Podstawową kwestią jest zatem

³⁵ *Ibidem*, s. 261.

³⁶ Zob. przypis nr 8.

³⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555).

³⁸ Zob. w szczególności: A. Gaberle, *Leksykon polskiej...*, s. 353; W. Grzeszczyk, *Postępowanie dowodowe na rozprawie odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 3, s. 2; Z. Doda, A. Gaberle, *Kontrola odwoławcza w procesie karnym. Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Komentarz. Tom II*, Dom Wydawniczy ABC, 1997, s. 336.

ustalenie jego znaczenia. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, iż w nauce prawa karnego procesowego wskazuje się na dwa rodzaje dowodów charakterystycznych dla instancji odwoławczej. Pierwszą kategorię stanowią dowody co do „istoty sprawy”, które są związane z przedmiotem procesu, tj. kwestią odpowiedzialności prawnej oskarżonego za zarzucany mu czyn przestępny³⁹. Drugą kategorię stanowią dowody, które przedmiotem badań czynią uchybienia popełnione przez sąd I instancji⁴⁰.

Skoro tak, to biorąc za podstawę wnioski płynące z analizy dotyczącej modeli postępowania odwoławczego, należy stwierdzić, iż w odniesieniu do dowodów ukierunkowanych na rozważenie kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego, zasada bezpośredniości w zakresie możliwości prowadzenia postępowania dowodowego nie dochodziła do „głosu”, chyba że sąd odwoławczy wyjątkowo uzupełniał postępowanie dowodowe w oparciu o art. 452 § 2 k.p.k. Zdaniem A. Gaberle, dopuszczalność prowadzenia dowodów, co do kwestii związanych z odpowiedzialnością karną oskarżonego, była bowiem ograniczona do wypadków określonych we wskazanym przepisie⁴¹.

Ustawodawca dopuszczał możliwość odstąpienia od zasady, według której sąd odwoławczy nie mógł przeprowadzić postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, co zostało wyrażone w § 2 art. 452 k.p.k., który stanowił, iż: „Sąd odwoławczy może jednak w wyjątkowych wypadkach, uznając potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego, przeprowadzić dowód na rozprawie, jeżeli przyczyni się to do przyspieszenia postępowania, a nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości lub w znacznej części. Dowód można dopuścić również przed rozprawą”⁴². Uwzględniając kontekst historyczny, należy stwierdzić, iż art. 452 k.p.k. w swej pierwotnej treści był w głównej mierze zbliżony do brzmienia art.

³⁹ Tak m.in. A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie...*, s. 78–79. Por. także Z. Doda, A. Gaberle, *op. cit.*, s. 336. Odnośnie dowodu co do „istoty sprawy” wypowiedział się także Sąd Najwyższy, zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2007 r., III KK 298/06, Legalis nr 83974.

⁴⁰ A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie...*, s. 78–79. Zob. także P. Pojnar, *Prawo sądu odwoławczego do własnych ustaleń faktycznych a zasada kontroli procesu – rozważania de lege lata i de lege ferenda*, w: *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000, s. 711. Por. także M. Klejnowska, *Dowodzenie co do meritum...*, s. 114.

⁴¹ A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie...*, s. 78.

⁴² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555).

402 Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. Zarówno pod rządami Kodeksu postępowania karnego z 1969 r., jak i na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1997 r., w jego pierwotnym brzmieniu, ustawodawca przewidywał bowiem zakaz przeprowadzania przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, z kolei możliwość odstąpienia od tej zasady skorelowana była z przesłankami, których łączne spełnienie determinowało możliwość bezpośredniego dowodzenia w zakresie uzupełniającego postępowania dowodowego⁴³. Oznaczało to przejście przez model postępowania odwoławczego kształtowanych w oparciu o pierwotnie obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. elementów rewizyjnych charakterystycznych dla poprzedniego porządku prawnego, wyrażających przedmiotowy zakaz oraz możliwość bezpośredniego dowodzenia tylko w wyjątkowych wypadkach⁴⁴. Skoro tak, to biorąc pod uwagę powyższe rozważania na temat modeli postępowania odwoławczego należy jednoznacznie stwierdzić, iż Kodeks postępowania karnego z 1997 r. u swych podstaw zakładał dominującą funkcję kontrolną sądu odwoławczego, charakterystyczną dla modelu rewizyjnego, co wiązać się miało ze znacznymi ograniczeniami w zakresie realizacji zasady bezpośredniości w sferze dowodowej⁴⁵. Przedstawione wnioski co do ówczesnej roli sądu odwoławczego, ukierunkowanej wyłącznie na kontrolę zaskarżonego orzeczenia, znajdują odzwierciedlenie także w orzecznictwie. W wyroku z dnia 19 sierpnia 2004 r. Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż: „Przepis art. 452 § 1 k.p.k. nie określa zakazu dowodowego, wiążącego się z całkowitą niemożnością dopuszczenia dowodu w procesie, i z koniecznością rozstrzygnięcia o jego przedmiocie tylko na podstawie dostępnych, już przeprowadzonych dowodów. Wskazany przepis stanowi jedynie ograniczenie możliwości przeprowadzenia dowodu na etapie rozpoznawania apelacji, a to wobec tego, że to sąd pierwszej instancji – w realizacji zasady bezpośredniości i dwuinstancyjnego modelu procesu – jest uprawniony do prowadzenia postępowania dowodowego, zaś sąd odwoławczy pełni jedynie funkcję kontrolną”⁴⁶.

⁴³ P. Hofmański, *Komentarz do art. 452*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. P. Hofmański, Warszawa 2001, Legalis, teza 4.

⁴⁴ Zob. P. Pojnar, *op. cit.*, s. 710–711.

⁴⁵ Tak m.in. A. Sakowicz, *Komentarz do art. 452*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, Legalis, teza 2. Zob. także P. Hofmański, *op. cit.*, teza 2.

⁴⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2004 r., II KK 388/03, Legalis nr 66107. Zob. także Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2001 r., II KKN 414/98, Legalis

Nadto, odnosząc się także do kwestii związanych z rodzajem rozstrzygnięć wydawanych przez sąd odwoławczy, jako elementów kształtujących model postępowania odwoławczego, w doktrynie wskazuje się, że model, w którym sąd odwoławczy jest uprawniony zarówno do uchylecia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (element kasacyjny), jak i do zmiany zaskarżonego wyroku poprzez orzekanie odmienne co do „istoty sprawy” (element apelacyjny), przy jednoczesnym zachowaniu funkcji kontrolnej sądu II instancji, ma charakter mieszany, gdyż czerpie zarówno z modelu apelacyjnego, kasacyjnego, jak i rewizyjnego⁴⁷. Dlatego też w piśmiennictwie został określony mianem hybrydowego modelu postępowania odwoławczego⁴⁸.

Problematyka dotycząca zakresu obowiązywania zasady bezpośredniości w instancji odwoławczej jest niezwykle istotna w kontekście Ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁴⁹ oraz Ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁵⁰.

Zasadnicza zmiana, na którą z perspektywy zasady bezpośredniości należy zwrócić szczególną uwagę, polegała na uchyleniu § 1 w art. 452 k.p.k., który stanowił, iż sąd odwoławczy nie może przeprowadzić postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, o czym była już mowa powyżej. Oceniając tę zmianę należy zauważyć, iż ustawodawca uchylając rzeczony przepis zasadniczo przemodelował postępowanie odwoławcze, przyznając sądowi *ad quem* znacznie szersze uprawnienia w zakresie bezpośredniego przeprowadzania dowodów.

Wypada dodać, że zasadniczej zmianie uległ również charakter art. 452 § 2 k.p.k., który aktualnie stanowi samodzielną podstawę odwoław-

nr 304234. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., II KK 200/05, Legalis nr 80234. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2007 r., III KK 363/06, Legalis nr 108604.

⁴⁷ R. Kmieciak, *Trójinstancyjny system apelacyjno-kasacyjny czy dwuinstancyjna hybryda rewizyjno-kasacyjna*, w: *Lubelskie Towarzystwo Naukowe. Materiały z sesji naukowej „Kierunki i stan reformy prawa karnego”*, Lublin 1995, s. 69.

⁴⁸ D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość...*, s. 261 i wskazana tam literatura.

⁴⁹ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013, poz. 1247).

⁵⁰ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 437).

czą⁵¹. Zdaniem D. Świeckiego: „Tak skonstruowany art. 452 § 2 k.p.k. wprowadza zasadę, że sąd odwoławczy przeprowadza dowody, chyba że zachodzi podstawa do uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, co może czynić zbędne przeprowadzenie dowodu”⁵².

Wprawdzie kontrolna funkcja sądu odwoławczego pozostaje nadal wiążącą⁵³, to jednak w kontekście zmian dokonanych na gruncie art. 452 k.p.k. nie powinno budzić zastrzeżeń stwierdzenie, iż aktualnie postępowanie odwoławcze ma charakter mieszany, tj. kontrolno-rozpoznawczy, gdyż rola sądu II instancji w ukształtowanym w ten sposób modelu postępowania odwoławczego nie sprowadza się wyłącznie do kontroli zaskarżonego orzeczenia, lecz również za cel przyjmuje merytoryczne rozpoznanie sprawy⁵⁴.

Poczynione powyżej rozważania prowadzą do wniosku, że aktualnie obowiązujący model postępowania odwoławczego został przekształcony w kierunku bardziej apelacyjnym, co wiąże się, biorąc za podstawę rozważania na temat apelacyjnego systemu kontroli orzeczeń, z realizacją zasady bezpośredniości na płaszczyźnie dowodowej w instancji odwoławczej w znacznie szerszym zakresie, aniżeli miało to miejsce przed nowelizacją wrześniową z 2013⁵⁵ czy nowelizacją z 2016 r.⁵⁶

⁵¹ Przepis ten stanowi, iż „Sąd odwoławczy oddala wniosek dowodowy, jeżeli przeprowadzenie dowodu przez ten sąd byłoby niecelowe z przyczyn określonych w art. 437 § 2 zdanie drugie”; Art. 452 § 2 w brzmieniu ustawy z dnia 27.09.2013 r. (Dz.U. 2013, poz. 1247 ze zm. z Dz.U. 2015, poz. 396), cyt. „Sąd odwoławczy dopuszcza dowody na rozprawie, jeżeli nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Dowody można dopuścić również przed rozprawą”.

⁵² D. Świecki, *Komentarz do art. 452*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019, Legalis.

⁵³ W tym kontekście por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2015 r., III KK 305/15, Legalis nr 1341819.

⁵⁴ Tak również S. Steinborn, *op. cit.*, s. 149; A. Sakowicz, *op. cit.*, Legalis, teza 2. Por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2017 r., V KK 265/17, Legalis nr 1706000.

⁵⁵ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013, poz. 1247).

⁵⁶ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 437).

2. Zasada bezpośredniości w świetle art. 452 k.p.k. w zw. z art. 437 § 2 k.p.k. W kierunku urzeczywistnienia zasady bezpośredniości

Na tle art. 452 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją wrześnieową mogły pojawiać się wątpliwości interpretacyjne związane z prawidłową wykładnią tego przepisu w powiązaniu z treścią art. 437 § 2 k.p.k. Mianowicie, o ile art. 437 § 2 k.p.k. przewidywał możliwość wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia reformatoryjnego, o tyle sąd ten mógł orzekać odmiennie co do istoty tylko wówczas, „jeżeli pozwały na to zebrane dowody”. Zważywszy na obowiązującą wówczas treść art. 452 k.p.k., sformułowanie „zebrane dowody” należało rozumieć bądź jako materiał dowodowy zebrany przez sąd I instancji i ewentualnie uzupełniony w toku postępowania odwoławczego, bądź wyłącznie jako materiał dowodowy zebrany przez sąd I instancji, gdyż, jak już zostało podniesione, § 1 wskazanego artykułu pozbawiał sąd odwoławczy możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”⁵⁷. Potwierdzenia dla powyższego ujęcia można poszukiwać w oparciu o poglądy doktryny prawa karnego procesowego. Według J. Grajewskiego oraz S. Steinborna, zmiana zaskarżonego orzeczenia, polegająca na odmiennym orzekaniu co do „istoty sprawy”, była wszakże dopuszczalna tylko wówczas, jeżeli pozwały na to dowody zebrane w postępowaniu pierwszoinstancyjnym i w uzupełniającym postępowaniu dowodowym przed instancją odwoławczą pod warunkiem, że to drugie było dopuszczalne w świetle art. 452 § 2 k.p.k., czyli tylko wówczas, o ile miało miejsce łączne spełnienie wszystkich przesłanek określonych w tym przepisie⁵⁸. Kontynuując rozważania należy wskazać, iż tak ujęte uprawnienie sądu odwoławczego do wydania orzeczenia o charakterze reformatoryjnym połączone z rzezonym zakazem w sferze dowodowej miało istotne znaczenie dla zakresu obowiązywania zasady bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym. Zgodzić należy się ze stanowiskiem wyrażonym wówczas przez S. Waltosia, iż tak ukształtowany model postępowania apelacyjnego charakteryzuje dysharmonia między uprawnieniem sądu odwoław-

⁵⁷ Uprawnienie do wyjątkowego przeprowadzenia dowodów na rozprawie odwoławczej przewidywał art. 452 § 2 k.p.k. Zob. także T. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 1124.

⁵⁸ Zob. J. Grajewski, S. Steinborn, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz LEX. Tom II*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013, s. 78.

czego do wydania merytorycznego rozstrzygnięcia a prawem tego sądu do bezpośredniego poznania faktów stanowiących podstawę orzeczenia, skoro sąd odwoławczy był pozbawiony możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”⁵⁹. W doktrynie przyjmowano wówczas, że „jeżeli sąd odwoławczy dostrzeże konieczność przeprowadzenia dowodów co istoty sprawy, nie może co do tej istoty orzekać, powinien zaś zaskarżone orzeczenie uchylić i sprawę przekazać sądowi I instancji do ponownego rozpoznania”⁶⁰. Należy zatem jednoznacznie stwierdzić, iż w modelu postępowania odwoławczego, w którym uprawnienie sądu odwoławczego do merytorycznego orzekania skorelowane jest z zakazem przeprowadzania postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, zasada bezpośredniości zostanie zachowana, o ile sąd II instancji uchyli zaskarżone orzeczenie i przekaże sprawę sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie gdy uzupełni postępowanie dowodowe na podstawie art. 452 § 2 k.p.k. W nauce prawa karnego procesowego⁶¹ wskazywano, że uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania było możliwe tylko wtedy, gdy zachodziła co najmniej jedna z przesłanek wymienionych w art. 438 k.p.k. i gdy zebrane w sprawie dowody nie pozwalały na wydanie orzeczenia co do „istoty sprawy”⁶². W piśmiennictwie podkreślano wówczas znaczącą rolę orzeczeń kasatoryjnych z perspektywy realizacji zasady bezpośredniości⁶³. Wskazywano, że w modelu, w którym sąd odwoławczy nie może prowadzić postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, orzekanie kasatoryjne ma to znaczenie, że zasada bezpośredniości jest realizowana w szerszym zakresie, aniżeli w przypadku orzekania reformatoryjnego. Stanowisko to wymaga dalszej interpretacji. W kontekście powyższych rozważań, na szczególną uwagę zasługuje pogląd Sądu Najwyższego wy-

⁵⁹ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1998, s. 519. Tak również P. Pojnar, *op. cit.*, s. 713–714.

⁶⁰ R. Kmieciak, *Z problematyki dowodu ścisłego i swobodnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 1, s. 21.

⁶¹ Zob. J. Grajewski, S. Steinborn, *op. cit.*, s. 79. Zob. także Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 1974 r., III KR 25/73, OSNKW 1973, z. 12, poz. 165.

⁶² Należy wskazać, że sąd odwoławczy wydaje orzeczenie o charakterze kasatoryjnym także wówczas, gdy zachodzi wypadek przewidziany w art. 439 k.p.k., który statuuje tzw. bezwzględne przyczyny uchylenia orzeczenia. Zagadnienie to leży jednak poza zakresem niniejszego opracowania.

⁶³ Por. P. Pojnar, *op. cit.*, s. 714. Por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1980 r., V KRN 96/80, Legalis nr 22279.

rażony w wyroku z dnia 1 lutego 2007 r., wedle którego: „Jakkolwiek bezdyskusyjne pozostaje w świetle art. 437 § 2 k.p.k. prawo sądu odwoławczego do odmiennego orzeczenia co do istoty, to jednak nie oznacza to wyeliminowania obowiązującej w polskim procesie karnym zasady bezpośredniości. Odmienna zatem ocena przeprowadzonych przez sąd pierwszej instancji dowodów w postępowaniu odwoławczym może być dokonana tylko w warunkach, gdy dowody te są w swej treści kategoryczne i jednoznaczne, a ich ocena przeprowadzona przez sąd *a quo* jest skutkiem błędu, zazwyczaj ewidentnego, w rozumowaniu. Odmiennego orzekania co do istoty, zwłaszcza radykalnego, dokonywać więc należy w fazie postępowania drugoinstancyjnego z ostrożnością, tym bardziej, że w wyniku takiego reformatoryjnego rozstrzygnięcia doznaje ograniczenia gwarantowane konstytucyjnie prawo strony procesu do kontroli instancyjnej (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP). Jeśli już jednak sąd *ad quem* orzeczenie zmieniające wydał, to jego uzasadnienie powinno odpowiadać zarówno wymogom art. 457 § 3 k.p.k., jak i art. 424 § 1 k.p.k.”⁶⁴. W podobnym tonie wypowiedział się także Sąd Najwyższy w innym judykacie, cyt.: „Jakkolwiek z art. 437 § 2 k.p.k. wynika uprawnienie sądu odwoławczego do dokonywania ustaleń faktycznych odmiennych od przyjętych za podstawę pierwszoinstancyjnego orzeczenia, o ile «pозwalają na to zebrane dowody», to jednak przepis ten interpretować należy w ścisłym związku z zasadą bezpośredniości (w znaczeniu postulatu zetknięcia się organu procesowego z przeprowadzonymi dowodami), jak i z zasadą dwuinstancyjności. Właśnie ze względu na owe zasady, dokonanie przez sąd odwoławczy ustaleń faktycznych, odmiennych od poczynionych w postępowaniu pierwszoinstancyjnym (jeżeli przewód sądowy nie został uzupełniony w trybie art. 452 § 2 k.p.k.) uzasadnione będzie tylko wtedy, gdy zebrane dowody mają jednoznaczną wymowę, a ocena ich przez sąd *a quo* jest oczywiście błędna”⁶⁵. Odmiennie co do przestrzegania przez sąd odwoławczy zasady bezpośredniości w kontekście

⁶⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 2007 r., II KK 375/06, Legalis nr 81925.

⁶⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2010 r., IV KK 334/09, Legalis nr 336522. W podobnym kierunku także: Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2005 r., III KK 61/05, Legalis nr 73880; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2007 r.; III KK 286/07, Legalis nr 114253; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2007 r., IV KK 185/06, Legalis nr 97221; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2007 r., IV KK 184/07, Legalis nr 161483; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2007 r., II KK 198/07, Legalis nr 99622.

merytorycznego orzekania wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 czerwca 2008 r. uznając, że reformatoryjne orzekanie następuje wbrew zasadom bezpośredniości i dwuinstancyjności⁶⁶. Sąd Najwyższy w przedmiotowym judykacie wyraził jednocześnie pogląd podobny do stanowiska wyrażonego w dwóch wcześniej cytowanych orzeczeniach, uznając odnośnie reformatoryjnego orzekania przez sąd odwoławczy, iż cyt.: „Jest ono uzasadnione wówczas, gdy dowody zebrane w sprawie mają kategorię i jednoznaczną wymowę, a ich ocena dokonana przez sąd I instancji jest oczywiście błędna”⁶⁷.

Poglądy te wymagają jednak dalszego komentarza. Na tle cytowanych orzeczeń wyłaniał się bowiem problem prawny. W doktrynie prawa karnego procesowego czyniono rozważania, czy sąd odwoławczy mógł dokonać ustaleń faktycznych wyłącznie na podstawie odmiennej oceny dowodów w porównaniu z oceną dokonaną przez sąd rozpoznający sprawę w I instancji⁶⁸. Zdaniem K. Marszała, *prima facie* rozwiązania tego zagadnienia należało poszukiwać w oparciu o wspomnianą i przytoczoną już we wcześniejszych rozważaniach, czynionych w ramach niniejszej jednostki tematycznej, treść art. 437 § 2 k.p.k., który statuował prawo sądu odwoławczego do merytorycznego orzekania, o ile pozwalały na to „zebrane dowody”⁶⁹. Autor ten stanął jednak na stanowisku, że interpretacji tego przepisu nie można dokonać w oderwaniu od dyrektywy wymagającej bezpośredniego przeprowadzenia dowodów, gdyż jak zostało wskazane w ramach uzasadnienia tego poglądu, „trudno byłoby zaakceptować tezę, że sąd odwoławczy może dokonać odmiennej oceny przy pełnym wyłączeniu dyrektywy bezpośredniego przeprowadzenia dowodów”⁷⁰. Prowadzi to zatem do wniosku, że odmienna ocena dowodów czyniona przez sąd II instancji była dopuszczalna tylko o tyle, o ile sąd odwoławczy uzupełniał postępowanie dowodowe w oparciu o art. 452 § 2 k.p.k.⁷¹ W ten sposób miało dojść do zapobieżenia całkowitego wyeliminowania zasady

⁶⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2008 r., II KK 27/08, Legalis nr 118467.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ W szczególności K. Marszał, w: *Proces karny. Przebieg postępowania*, wyd. 2, red. K. Marszał, Katowice 2012, s. 256–257.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 257.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Odnośnie prawa do czynienia ustaleń faktycznych przez instancję kontrolną zob. w szczególności A. Gaberle, *Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe)*, w: *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga Pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Zakamycze 2000, s. 43–44.

bezpośredniości⁷². Słuszne jest zatem zapatrywanie, że w sytuacji, gdy sąd II instancji przedmiotowego postępowania nie uzupełniał, to zaskarżone orzeczenie powinien uchylić i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania sądowi I instancji⁷³. W tej perspektywie wypowiedział się także Sąd Najwyższy, uznając, że w sytuacji stwierdzenia przez sąd odwoławczy, że dokonana przez sąd I instancji ocena dowodów budzi zastrzeżenia, powinien on uzupełnić przewód sądowy w drugiej instancji przez bezpośrednie przesłuchanie świadków lub na podstawie art. 437 § 2 k.p.k. uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania⁷⁴. W innym judykacie Sąd Najwyższy zajął stanowisko, wedle którego: „Podstawowa w polskim procesie karnym zasada bezpośredniości wymaga, aby orzekający w sprawie sąd opierał ustalenia faktyczne na bezpośrednio przeprowadzonych dowodach w czasie rozprawy, w sposób pozwalający mu na bezpośrednie zetknięcie się z dowodem. Jeżeli zatem sąd rewizyjny nabrał wątpliwości co do trafności oceny dokonanej przez sąd pierwszej instancji, a wątpliwości te dotyczą istotnych okoliczności, sam nie może przeprowadzić na nowo określonego dowodu, a powinien uchylić wyrok i przekazać sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania”⁷⁵.

W kontekście powyższych rozważań, należy zastanowić się nad tym, jak interpretować art. 452 k.p.k. przez pryzmat art. 437 k.p.k. *de lege lata* oraz podjąć próbę odpowiedzi na pytanie, czy aktualny pozostaje opisany powyżej problem prawny związany z wspomnianą dysharmonią między uprawnieniem sądu odwoławczego do merytorycznego orzekania a prawem tego sądu do bezpośredniego poznania faktów stanowiących podstawę orzeczenia.

⁷² Z. Doda, A. Gaberle, *op. cit.*, s. 339.

⁷³ K. Marszał, w: *Proces karny. Przebieg...*, s. 257. Zgodnie z poglądem wyrażonym w doktrynie, iż wprawdzie żaden przepis k.p.k. nie uzależniał możliwości dokonywania przez sąd II instancji własnych ustaleń faktycznych z koniecznością przeprowadzenia w tym zakresie uzupełniającego postępowania dowodowego, to jednakże Sąd Najwyższy konsekwentnie podkreślał wzajemne powiązanie tych zagadnień, zob. P. Pojnar, *op. cit.*, s. 712–713.

⁷⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 1979 r., V KRN 31/79, OSNPG 1980, nr 2, poz. 27. Zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 1975 r., II KR 86/75, OSNGP 1975, nr 10, poz. 103. Por. także Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 lutego 1972 r., V KRN 610/71, Legalis nr 16076.

⁷⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1980 r., V KRN 96/80, Legalis nr 22279. W odniesieniu do możliwości czynienia przez sąd odwoławczy ustaleń faktycznych, por. także Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 1975 r., II KR 86/75, OSNGP 1975, nr 10, poz. 103.

Nie bez znaczenia dla tak ujętego zagadnienia ma wspomniana już Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. 2013, poz. 1247)⁷⁶, która nie tylko diametralnie zmieniła model postępowania dowodowego wskutek uchylecia § 1 art. 452 k.p.k., wyłączającego możliwość przeprowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, lecz także znacząco zmodyfikowała treść art. 437 k.p.k. W zasięgu zainteresowań znajduje się § 2 tego przepisu, który w brzmieniu przed nowelizacją wrześniową stanowił, iż: „Jeżeli pozwalają na to zebrane dowody, sąd odwoławczy zmienia zaskarżone orzeczenie, orzekając odmiennie co do istoty, lub uchyla je i umarza postępowanie; w innych wypadkach uchyla orzeczenie i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania; przepis art. 397 stosuje się odpowiednio”⁷⁷. Aktualnie obowiązujący art. 437 § 2 k.p.k. brzmi następująco: „Sąd odwoławczy zmienia zaskarżone orzeczenie, orzekając odmiennie co do istoty, lub uchyla je i umarza postępowanie; w innych wypadkach uchyla orzeczenie i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1, art. 454 lub jeżeli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości”⁷⁸.

Zasadnicza zmiana sprowadza się zatem do ograniczenia przypadków orzekania kasatoryjnego przez sąd odwoławczy. Z redakcji aktualnie obowiązującego art. 437 § 2 k.p.k. wynika bowiem, iż sąd odwoławczy może uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w trzech przypadkach, do których zgodnie z brzmieniem przepisu zaliczamy: bezwzględne przyczyny uchylecia orzeczenia (art. 439 § 1 k.p.k.), reguły *ne peius* (art. 454 k.p.k.) oraz gdy konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Orzekanie kasatoryjne aktualnie ma zatem charakter wyjątkowy, na co wskazuje użycie przez ustawodawcę na gruncie tego przepisu określenia „wyłącznie”, które determinuje stwierdzenie, że wykładnia rozszerzająca tego artykułu jest niedopuszczalna, a wskaza-

⁷⁶ Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. 2013, poz. 1247).

⁷⁷ Ustawa Kodeks postępowania karnego z dnia (Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555).

⁷⁸ Art. 437 § 2 w brzmieniu ustawy z dnia 27.09.2013 r. (Dz.U. 2013, poz. 1247 ze zm. z Dz.U. 2015, poz. 396), która weszła w życie 1.07.2015 r.

ne powyżej przypadki stanowią katalog zamknięty⁷⁹. Oznacza to, że odmiennie niż dotychczas to orzekanie reformatoryjne przez sąd odwoławczy stanowi regułę, gdyż elementy kasatoryjne w kontekście rozstrzygnięć wydawanych w instancji odwoławczej zostały znacząco ograniczone⁸⁰.

Podsumowując powyższe zmiany, należy zastanowić się nad ich znaczeniem w kontekście zakresu obowiązywania zasady bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym. Bez wątpienia analizy tego zagadnienia należy dokonać z uwzględnieniem kierunku zmian na płaszczyźnie rodzajów rozstrzygnięć wydawanych przez sąd odwoławczy, w szczególności w świetle modyfikacji, wedle której sąd może uchylić wyrok i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania tylko w wyjątkowych przypadkach. Przypomnieć należy, że wcześniejsze rozważania pozwoliły na wprowadzenie wniosku, że w modelu, w którym uprawnienie sądu odwoławczego do merytorycznego orzekania w zestawieniu z niemożnością przeprowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego co do „istoty sprawy” zasada bezpośredniości bardziej dochodzi do „głosu”, jeżeli sąd odwoławczy uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Należy zastanowić się, czy interpretacja aktualnie obowiązującego art. 452 k.p.k.⁸¹ w zw. z art. 437 § 2 k.p.k. prowadzi do wniosku o istniejącej synchronizacji między tymi przepisami. Należy też zająć stanowisko, że hipotetycznie ustanowienie reguły, wedle której sąd odwoławczy co do zasady powinien orzekać reformatoryjnie przy jednoczesnym utrzymaniu niemożności przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego co do „istoty sprawy”, stanowiłoby poważne zagrożenie dla omawianej zasady bezpośredniości.

⁷⁹ D. Świecki, *Komentarz do art. 437, w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019, Legalis. Por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2018 r., IV KS 29/18, Legalis nr 1885268. Zob. także Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2018 r., V KS 25/18, Legalis nr 1851913; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2019 r., V KS 9/19, Legalis nr 1921227; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2019 r., III KS 6/19, Legalis nr 1908789; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2019 r., III KS 36/18, Legalis nr 1867633.

⁸⁰ Warto w tym miejscu dodać, że nowelizacja z 2016 r. wprowadziła do Kodeksu postępowania karnego instytucję skargi na wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu I instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania, która stanowi *novum* w polskiej procedurze karnej. Ze względu na doniosłe znaczenie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne przedmiotowego zagadnienia właściwe jego przedstawienie wymagałoby odrębnego artykułu.

⁸¹ Zob. przypis nr 8.

Zakaz przeprowadzania dowodów co do „istoty sprawy” oznacza wszakże możliwość przeprowadzania dowodów w bardzo wąskim zakresie. W takim przypadku, zasada bezpośredniości nie byłaby realizowana z dwóch przyczyn. Po pierwsze, z uwagi na możliwość wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia kasatoryjnego tylko w wyjątkowych przypadkach. Po drugie, z uwagi na daleko idące ograniczenia dowodowe w instancji odwoławczej.

Odnosząc się do powyższych rozważań, należy stwierdzić, iż w kontekście uchylecia § 1 art. 452 k.p.k., możliwość merytorycznego orzekania przez sąd odwoławczy nabiera innego znaczenia. Sąd odwoławczy ma bowiem szersze możliwości przeprowadzania dowodów w sposób bezpośredni, co ma równie niebagatelne znaczenie dla wydawania orzeczeń merytorycznych w instancji odwoławczej. Dlatego też wnioski płynące z interpretacji aktualnie obowiązującego art. 452 k.p.k. dokonanej przez pryzmat art. 437 § 2 k.p.k. *de lege lata* sugerują przyjąć, że istnieje zgodność między uprawnieniem sądu odwoławczego do reformatoryjnego orzekania a prawem tego sądu do bezpośredniego przeprowadzania dowodów w ramach kontroli instancyjnej.

Podsumowanie

Zaprezentowane rozważania prowadzą do wniosku, iż zakres obowiązywania zasady bezpośredniości jest nierozzerwalnie związany z modelem procesu karnego. Jej analiza czyniona w aspekcie dowodowym prowadzi do stwierdzenia, iż biorąc za cel przebieg oraz wyniki postępowania dowodowego pełni ona priorytetową funkcję.

Przemodelowanie postępowania odwoławczego z pełniącemu funkcję wyłącznie kontrolną w kierunku postępowania o charakterze kontrolno-rozpoznawczym doprowadziło w konsekwencji do wzmocnienia przedmiotowej zasady w instancji odwoławczej.

Wprawdzie aktualny model postępowania odwoławczego nie stanowi modelu czysto apelacyjnego, to jednak poszerzony zakres reformatoryjnego orzekania połączony z szerokimi uprawnieniami sądu odwoławczego w zakresie postępowania dowodowego znacząco wpływa na zakres realizacji zasady bezpośredniości w postępowaniu przed sądem II instancji.

Bibliografia

Literatura

Cieślak M., *Polska procedura karna*, wyd. 3, Warszawa 1984.

Cieślak M., *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955.

Doda Z., Gaberle A., *Kontrola odwoławcza w procesie karnym. Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Komentarz. Tom II*, Dom Wydawniczy ABC, 1997.

Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Warszawa 2010.

Gaberle A., *Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe)*, w: *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga Pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Zakamycze 2000.

Gaberle A., *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004.

Grajewski J., Steinborn S., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz LEX. Tom II*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013.

Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2004.

Grzeszczyk W., *Postępowanie dowodowe na rozprawie odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 3.

Hochberg L., Murzynowski A., Schaff L., *Komentarz do Kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1959.

Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. P. Hofmański, Warszawa 2001, Legalis.

Hofmański P., Zabłocki S., *Dowodzenie w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym – kwestie modelowe*, w: *Funkcje procesu karnego. Księga Jubileuszowa Profesora Janusza Tyłmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011.

Jeż-Ludwichowska M., Klubińska M., *Zasada bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym w świetle nowelizacji k.p.k. z 27 września 2013 R.*, w: *Środki zaskarżenia po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, red. A. Lach, Toruń 2015.

Kaftal A., *Niektóre problemy środków odwoławczych w świetle projektu kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1969, nr 13/3.

Klejnowska M., *Dowodzenie co do meritum w sprawie karnej w postępowaniu apelacyjnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, rok LXIX, z. 1.

Klejnowska M., *Model postępowania odwoławczego i nadzwyczajnoskargowego w sprawach karnych*, Biuletyn Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego 2010.

Kmieciak R., *Trójinstancyjny system apelacyjno-kasacyjny czy dwuinstancyjna hybryda rewizyjno-kasacyjna*, w: *Lubelskie Towarzystwo Naukowe. Materiały z sesji naukowej „Kierunki i stan reformy prawa karnego”*, Lublin 1995.

Kmieciak R., *Z problematyki dowodu ścisłego i swobodnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, Nr 1.

Kwiatkowski Z., *Evidentiary proceedings before an appellate court in the Polish criminal trial*, „Ius Novum” 2016, nr 2.

Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013.

Marszał K., w: *Proces karny. Przebieg postępowania*, wyd. 2, red. K. Marszał, Katowice 2012.

Nowak T., *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971.

Paluszkiewicz H., *O zasadzie bezpośredniości w perspektywie zmian Kodeksu postępowania karnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2012, rok LXXIV, z. 2.

Paluszkiewicz H., w: *System Prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego. Tom III*, red. P. Hofmański, LexisNexis.

Pojnar P., *Prawo sądu odwoławczego do własnych ustaleń faktycznych a zasada kontroli procesu – rozważania de lege lata i de lege ferenda*, w: *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltośa*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000.

Sakowicz A., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018.

Siewierski M., *Opracowanie rewizji w procesie karnym*, „Palestra” 1958, nr 10–11.

Steinborn S., *Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, z. 1–2.

Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959.

Świecki D., *Bezpośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym. Analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2013.

Świecki D., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019.

Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1998.

Zabłocki S., *Postępowanie odwoławcze w kodeksie postępowania karnego po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2003.

Akty prawne

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1928 nr 33, poz. 313).

Ustawa Kodeks postępowania karnego z dnia 19 kwietnia 1969 r. (Dz.U. 1969 nr 13, poz. 96).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. nr 32, poz. 238).

Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 437).

Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013, poz. 1247).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555).

Ustawa z dnia z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

Orzecznictwo

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2015 r., III KK 305/15, Legalis nr 1341819.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2006 r., II KK 284/05, Legalis nr 120029.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2017 r., V KK 265/17, Legalis nr 1706000.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2007 r., III KK 363/06, Legalis nr 108604.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 2007 r., II KK 375/06, Legalis nr 81925.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2008 r., II KK 27/08, Legalis nr 118467.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 1974 r., III KR 25/73, OSNKW 1973, z. 12., poz. 165.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2007 r., III KK 286/07, Legalis nr 114253.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1980 r., V KRN 96/80, Legalis nr 22279.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1980 r., V KRN 96/80, Legalis nr 22279.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2007 r., III KK 298/06, Legalis nr 83974.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2004 r., II KK 388/03, Legalis nr 66107.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2018 r., IV KS 29/18, Legalis nr 1885268.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2010 r., IV KK 334/09, Legalis nr 336522.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2019 r., V KS 9/19, Legalis nr 1921227.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., II KK 200/05, Legalis nr 80234.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2019 r., III KS 36/18, Legalis nr 1867633.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2019 r., III KS 6/19, Legalis nr 1908789.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2007 r., IV KK 184/07, Legalis nr 161483.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2018 r., V KS 25/18, Legalis nr 1851913.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 lutego 1972 r., V KRN 610/71, Legalis nr 16076.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2001 r., II KKN 414/98, Legalis nr 304234.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 1975 r., II KR 86/75, OSNGP 1975, nr 10, poz. 103.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2007 r., II KK 198/07, Legalis nr 99622.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2007 r., IV KK 185/06, Legalis nr 97221.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 1979 r., V KRN 31/79, OSNPG 1980, nr 2, poz. 27.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2002 r., IV KKN 253/99, Lex Nr 56831.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2005 r., III KK 61/05, Legalis nr 73880.

Słowa kluczowe: zasada, bezpośredniość, sąd odwoławczy, model postępowania odwoławczego

Streszczenie

Zasada bezpośredniości jest kwalifikowana to tzw. zasad nieskodyfikowanych. Oznacza to, że odkodowanie treści rzeczonyj zasady jest możliwe w oparciu o interpretację odpowiedniej grupy przepisów. Art. 452 k.p.k. stanowi fundamentalny przepis, który odpowiada na zasadnicze pytanie dotyczące zakresu realizowania zasady bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym. O zakresie obowiązywania zasady bezpośredniości w postępowaniu przed sądem II instancji decyduje model postępowania odwoławczego, kształtowany w oparciu o obowiązujące granice dopuszczalnego dowodzenia w instancji odwoławczej. Na skutek przemodelowania postępowania odwoławczego z pełniącego funkcję wyłącznie kontrolną w kierunku postępowania o charakterze kontrolno-rozpoznawczym, nastąpiło wzmocnienie omawianej zasady w instancji odwoławczej.

Key words: rule, directness, court of appeal, model of appeal proceedings

RULE OF DIRECTNESS IN APPEAL PROCEEDINGS IN VIEW OF ARTICLE 452 OF THE CODE OF CRIMINAL PROCEEDINGS FROM A HISTORICAL PERSPECTIVE

Abstract

The rule of directness is classified under the so-called non-codified rules. This means that decoding the content of that rule is possible based on the interpretation of the relevant group of regulations. Article 452 of the Code of Criminal Proceedings constitutes a fundamental provision which answers the fundamental question regarding the scope of implementation of the rule of directness in appeal proceedings. The scope of the rule of directness in proceedings before the court of second instance is determined by the model of appeal proceedings, shaped on the basis of the applicable limits of admissible command in an appeal body. As a result of the remodelling of appeal proceedings from a purely control role towards control and identification proceedings, this rule was strengthened in an appeal body.

Historia artykułu:

Otrzymano: 10.07.2019 Zaakceptowano: 15.11.2019 Opublikowano: 16.12.2019

DOI: 10.5604/01.3001.0013.6114

Artykuł Oryginalny

Autor do korespondencji: Adrianna Wączek; adres e-mail: asobecka.92@o2.pl
